

De l'Argentina, del Marroc i del Paraguai a l'hivern i a l'estiu

Laia Vives

Cada vegada som més els que defensem i lluitem per una educació pública i de qualitat. Una educació que es mogui per un currículum integrat i que no tingui por d'acceptar la interdisciplinarietat. Obrir els ulls al món del treball per projectes va donar forces a una escola per poder mirar l'educació des d'una altra òptica. Aquest article recull un dels primers projectes realitzats en aquest centre.

▣ **PARAULES CLAU:** currículum integrat, interdisciplinarietat, projectes de treball, treball per projectes, innovació educativa, una altra òptica educativa, una espiral.

El camp de la innovació educativa fa temps que m'interessa i que em fa rumiar molt. Estem aprenent a les escoles? Hi ha sentit en els processos d'aprenentatge que segueix el nostre alumnat? Els infants, hi troben el sentit? Estem innovant en els projectes educatius o encara vivim en escoles tradicionals? Volem canvis, accions i metodologies que afavoreixin l'alumnat? Com a estudiant de mestra

d'educació primària, vaig tenir la gran oportunitat de realitzar les últimes pràctiques de la carrera en una escola pública del meu poble, una escola amb molts anys de feina a l'esquena i on actualment tots els mestres que hi ha creuen en la innovació educativa i en un aprenentatge que, per sobre de tot, tingui sentit per a l'alumnat. El professorat que hi treballa té un cuc que se li remou interiorment i que

li diu que no tot queda en una àrea, en una aula o en un curs...

Els que, malgrat tot, encara creuen en l'escola. (Antiseri, 1976)

Una escola del Baix Llobregat amb un nivell socioeconòmic mitjà. Una escola que va acceptar que realitzés un treball per projectes amb els infants de primer de primària. Una comunitat docent que tenia ganes de descobrir què significa treballar per projectes, explorar què comporta la interdisciplinarietat i poder analitzar si el treball per projectes afavoreix i dona sentit a l'aprenentatge de l'alumnat.

Quan parlem d'una metodologia interdisciplinària, no ens referim a aquell horari que, com a metàfora comparativa, sembla la programació d'un canal de televisió, aquell quadre que s'estructura per hores i que es basa en un ordre establert. De les nou a dos quarts d'onze del matí, els dilluns, toca matemàtiques, just abans de l'estona del pati... L'alumne o l'alumna «aprèn» les matemàtiques fora de la seva realitat com a persona, només «aprèn» matemàtiques. Seria bo poder donar sen-

El professorat que hi treballa té un cuc que se li remou interiorment i que li diu que no tot queda en una àrea, en una aula o en un curs...

EN LA PRÀCTICA

Projectes de treball

P CI

EN LA PRÀCTICA

tit a aquestes matemàtiques, oi? Parlem de donar sentit a l'aprenentatge dels nostres infants i que ells també el sàpiguen descobrir, aquest sentit. Parlem de la connexió entre les diferents disciplines, però sense oblidar les disciplines. Com va escriure Jurjo Torres:

No cal que ningú irònicament declari que l'únic que connecta les diverses aules, en un centre educatiu, són les canonades de la calefacció o la xarxa elèctrica. [...] El currículum es pot organitzar no només basat en assignatures, com se sol fer, sinó també al voltant de nuclis que superin les disciplines, centrats en temes, problemes, tòpics, institucions, períodes històrics, espais geogràfics, col·lectius humans, idees, etc. (Torres, 1994)

Un treball per projectes és com una espiral que continua el seu moviment d'expansió i on apareixen qüestions noves i la demanda de concrecions que fins aleshores no havien aparegut.

Els projectes formen part d'un procés de formació que constitueix el coneixement docent des de la pràctica, fet que provoca

Un treball per projectes és com una espiral que continua el seu moviment d'expansió i on apareixen qüestions noves i la demanda de concrecions que fins aleshores no havien aparegut.

que els projectes no siguin estàtics, una foto que es conserva a l'arxiu de l'imaginari educatiu, sinó quelcom mòbil, que es reconstrueix a mesura que es va posant en pràctica. (Hernández, 2004)

El nostre projecte

Després d'aquesta introducció en el món dels projectes, podré començar a explicar el primer que vaig desenvolupar com a mestra d'educació primària. El tema neix un dia que tota la classe de primer de primària anem d'excursió a l'Auditori i una nena em diu que ella no és catalana... Jo li pregunto d'on és i em respon que ve de l'Argentina. La resta d'infants que ens envolten fan cara de no acabar d'entendre el que explica la seva companya i estan molt atents a les seves paraules. **L'endemà, a l'aula, «m'ho faig venir bé» per traspassar la conversa del dia abans amb la nena argentina a tota la classe. Tots els infants hi estan interessats, sobretot ella. Despertem interessos i els nens i les nenes diuen que tenen ganes de treballar el país de l'Argentina. A tota la classe li ve molt de gust fer-ho. Comença a néixer el projecte... Neix l'espiral que sabem on comença, però no on s'acaba, si s'acaba...** Ja en tenim el primer recorregut: la hipòtesi i què volem saber del projecte. Ens emmarquem en una activitat de caire cultural.

A nivell teòric, ens expliquen que un bon projecte consta de quatre fases:

1 L'exploració d'idees prèvies: es tracta d'evidenciar quines són i de descobrir les estructures d'acolliment a partir de les quals es podran introduir coneixements nous. En aquesta fase, la majoria d'activitats seran exploratòries.

Guix

El tema neix un dia que tota la classe de primer de primària anem d'excursió a l'Auditori i una nena em diu que ella no és catalana...

2 Introducció a continguts que no s'havien treballat abans: presentació de coneixements nous com a més útils de forma provocadora i participativa. Seran activitats per introduir punts de vista innovadors a l'aula.

3 Estructuració dels coneixements: s'absteuen esquemes globals per inter-

pretar fets i fenòmens, es construeixen definicions o explicacions tenint en compte la teoria.

Hi haurà activitats que ajudaran a sintetitzar els coneixements.

4 La quarta fase és l'aplicació de tots aquests coneixements: transferència i aplicació del que s'ha après per resoldre un problema o una situació pràctica en contextos diferents.

Alhora, també, cal destacar la importància del recorregut del projecte: Què en sabem? Què en volem saber? Com ho

Mentre anàvem construint aquesta espiral, jo anava llegint la teoria i documentant-me

farem? Què hem après?

Cal tenir en compte que un projecte no

és un programa abans d'iniciar-lo, sinó que, una vegada quedarà tancat, serà quan es programarà, és a dir, quan s'encasellaran les quatre fases del projecte i s'emmarcaran dintre del recorregut.

Mentre anàvem construint aquesta espiral, jo anava llegint la teoria i documentant-me. Tot anava creixent alhora i res no es desviava de la línia que calia seguir. Em feia por adonar-me, al final del projecte, que no estava ben construït i que

no aconseguiria establir-lo dintre d'un marc teòric. Però no va ser així. Anàvem d'un lloc a l'altre i amunt i avall, però amb un objectiu concret: conèixer els diferents països que ara us explicaré. Alhora, quan vam acabar-lo i el vaig programar, després de posicionar-lo dins les fases adequades i del recorregut correcte, vaig poder relacionar-hi totes les competències bàsiques i englobar-hi els objectius i els continguts de primer de primària. Sabia que el projecte funcionava mentre el realitzàvem i investigàvem, però veure'l ben redactat va provocar que m'adonés realment del veritable treball per projectes. **La força del saber no és en la memòria, sinó en un diàleg de preguntes i respostes.**

EN LA PRÀCTICA

Projectes de treball

P CI

EL TREBALL PER PROJECTES EN UNA ESCOLA DE MOLINS

Hem de descobrir on són aquests països. Ho sabem? La Valentina, la nena argentina, fa cara de no saber-ho. Un company seu diu: «Ho podem mirar al mapa de la classe». Tots vint-i-cinc s'aixequen de les cadires i s'apiloten per mirar el mapa que tenen penjat a l'aula. «Aquí no ho trobarem, aquest mapa és d'Europa», comento jo. Dos nens es diuen alguna cosa a l'orella, surten corrents de la classe i hi tornen amb una bola del món. Tots la toquen i la miren, però no hi troben el que busquen. «Ja ho tinc, anem a la mediateca i busquem-ho per Internet», suggereixo. Una societat canviant, que ha d'acceptar un nombre infinit de reptes socials, tecnològics i econòmics, exigeix persones crítiques i que sàpiguen donar respostes constants i creatives als nous conflictes que impliquen el desenvolupament i l'evolució.

Enmig de la conversa, hi apareix la paraula «continent». «Què és un continent?», pregunta algú. Busquem «continent». «Un continent és un grup de països», «Nosaltres vivim a Europa», «Quants continents hi ha?», «L'Argentina es troba a l'Amèrica del Sud...». Reflexions i recerques que fan ells. Jo només me'ls miro, fascinada. «Jo sóc del Marroc, també el podríem buscar», diu un nen nouvingut. I una nena ens fa saber: «Jo sóc del Paraguai». Tots tres països localitzats. Ja coneixem els diferents continents. Hi ha un nen que proposa anar a sisè i preguntar-los si ens deixen el mapa del món. Ja el tenim penjat a la classe. Amb tres gomets, hi marquem els tres països i hi escrivim uns cartells amb els noms dels continents.

Els infants proposen dividir-se en tres grups. **Cadascun treballarà un país.** Volen investigar sobre la localització, la gastronomia, les cases, els idiomes que s'hi parlen, els vestits, els contes, les danses i les cançons, els jocs i les festes. Continuarem treballant. Ells mateixos mouen les taules i fan tres grups, cadascun dels quals s'identifica amb un color diferent. Cada grup té un full del seu color i hi escriu tot el que han d'investigar els mem-

EN LA PRÀCTICA

bres que en formen part. Ara, entre ells, pensen com poden aconseguir informació: llibres, Internet, les mares i els pares dels tres infants nouvinguts... També els poden ajudar la tutora d'educació infantil cinc anys, que va anar de vacances al Marroc, i l'Eva, d'educació infantil tres anys, i la Pilar, de sisè, que van ser a l'Argentina. A més, els germans de tots tres nens estudien a quart. També els haurem de demanar ajuda. L'endemà, la nena paraguaiana ens arriba vestida amb el vestit típic del seu país i amb un CD que li ha deixat el seu pare. Ens ensenya a ballar la dansa de la seva terra.

- Els Marroquins, tal com es denomina **el grup del Marroc, volen aprendre a fer te**. No saben com es fa. «És una herba», diu algú. Hem de pensar i investigar. No tenim els ingredients. Quins? Aigua, menta, llet, llimona, herbes del te, gots, oli, sucre, tetera, camells, culleres. «Allà no en fan servir, de culleres.» Algú pregunta: «I els xinesos, com el remenen, el te?». Aigua, herbes del te, menta –si en volem– sucre, una tetera i gots. Comença l'experiment: «Podem anar al nostre bosc a buscar les herbes del te». Som una escola verda, hi ha un gran bosc. «Com fem el te?», demanen. «Es fa amb aigua calenta. S'han de posar les herbes dins un got amb aigua calenta. El te de casa meva porta un paper. Els meus pares no tenen les herbes flotant i les compren. No les agafen del pati. S'hi ha de posar sucre perquè canviï de color. Ho haurem de remenar molt bé. Si canvia de color és te. Ha canviat de color... El te de casa meva no és així», explica algú. «I si ho preguntem a la Montserrat? Ella ha estat al Marroc?», «O busquem a Internet com és la planta per saber si és al nostre bosc?», «I si anem al Marroc a buscar-hi l'herba?», dubtes i més dubtes. La mestra d'educació infantil cinc anys els treu la idea d'anar al Marroc. Diu que li sembla que, al nostre bosc, no hi ha l'herba del te. «L'haurem d'anar a comprar a la botiga on van els meus pares», suggereix la noia marroquina.
- Fem matemàtiques per decidir quants diners ha de portar cadascú i ho calculem. Aprofitem l'excursió, també, per comprar pols, a fi de poder tenyir els llençols que utilitzarem **per confeccionar els vestits del Marroc i del Paraguai**. «Quants pots de pols necessitem i de quins colors ha de ser?», ens demanem. Cada nen necessita un llençol per a ell sol, però una nena amb mig llençol ja en té prou. Fem fraccions. Anem a comprar. L'endemà, el nen marroquí ens porta una tetera i preparam el te. Comencem a fer de sastres. Observació dels vestits reals. Dibuix del procés. Materials: llençol blanc, pols per tenyir, cintes mètriques, tisores, fil, agulla... Haurem de tenyir els llençols. Pensem i reflexionem sobre l'experiment: «En un recipient, hi aboquem aigua ben calenta de la cuina i hi tirem la pols de color. Després, hi posem els llençols a dins i els hi deixem una estona. Quan estiguin tenyits, els escorrem i els eixuguem al sol. Ens haurem de mesurar: els nens, la llargada o l'amplada. Cada nen necessitarà un llençol. Les nenes ens mesurarem l'alçada i la llargada des de la cintura fins als peus. Les nenes utilitzaran només mig llençol. Després, tallarem les mides per on haurem marcat. Els cosirem i, finalment, ens els posarem».
- Un dia, els de quart ens convoquen a la mediateca, perquè ens volen explicar tot el que han buscat de cada país. Seguint els nostres colors, ens fan tres cartolines on hi ha la moneda, els idiomes, els animals, aspectes culinaris i les begudes. **La mestra de quart ens proposa que fem una enquesta** a tota l'escola per saber quants nens i nenes nouvinguts hi ha al centre. Reflexionem: «Hem de preguntar a cada classe si hi ha algun nen o alguna nena que no hagi nascut a Catalunya. De cada classe, en fem una barra i pintem quants infants hi ha del poble amb un color i amb un altre color els que no hagin nascut a Molins. Però tots dins de la mateixa barra. A primer hi ha vint-i-dos alumnes de Molins i tres de nouvinguts». Els de quart, després que nosaltres els ensenyem la nostra enquesta, ens expliquen maneres noves de representar.

Guix

EN LA PRÀCTICA

Projectes de treball

P CI

> Continuem. **Els Argentins (un dels tres grups formats a la classe) volen edificar una casa:** «Primer hem de fer els plànols, però com si nosaltres fóssim uns gegants i ens ho miréssim des de dalt. Construïrem casa nostra i després la nostra habitació amb una maqueta. Les cases són de colors, les maquetes les podríem fer amb el Lego, que també és de colors. Després farem una casa per a nosaltres, el grup dels Argentins».

> **Continuem amb les llengües.** Confeccionem un diccionari amb els noms que hem treballat amb tots els idiomes dels nostres països: català, castellà, francès i també l'anglès, que és la llengua que ens uneix a tots. En àrab, només aconseguim escriure els nostres noms. Les paraules en francès ens les tradueixen els de sisè, que són els únics que n'estan aprenent i, respecte a l'anglès, ens hi ajuda la mestra especialitzada. També descobreixen com es fan els contes i com s'estructuren, i se n'inventen un de cada país. **La mare de la Florentina, la nena argentina de quart, ens ve a explicar un conte de la seva terra. Ara demanem ajuda a la mestra d'educació física. Segur que col·laborarà amb nosaltres a buscar llibres on hi hagi jocs dels nostres tres països. Ens deixa un llibre de jocs d'arreu del món. A les hores d'educació física, aprenem a jugar-hi. La Mireia, la mestra de música, ens ensenya a cantar cançons del Marroc i també ens porta un CD on n'hi ha d'enregistrades.**

Però, quan ens pensàvem que el projecte ja s'havia acabat, sorgeix una altra pregunta: «Com és que aquí, a Molins, hi fa fred i a l'Argentina, hi fa calor?». **Comencem a investigar el clima.** Els de sisè ens deixen els seus llibres, ja que ells ho estan treballant.

► Moviment de rotació i moviment de translació. La Terra està una mica torta, és a dir, inclinada. Té una línia imaginària: l'eix. L'Equador és la línia que divideix l'hemisferi nord i l'hemisferi sud. Les estacions es relacionen amb els hemisferis. ◀

Finalment, sobre aquesta experiència, voldríem destacar que l'avaluació va ser des de l'inici fins al final. Seguint cada procés i cada escolar. I quan sembla que el procés s'acaba, una nova espiral s'obre... ■

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ANTISERI, D. (1976): *Fundamentos del trabajo interdisciplinar*. La Coruña. Adara Educación.

HERNÁNDEZ, F. (2004): «Pasión en el proceso de conocer». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 334, p. 46-51.

HERNÁNDEZ, F.; VENTURA, M. (2008): *La organización del currículum por proyectos de trabajo: El conocimiento es un calidoscopio*. Barcelona. Octaedro.

TORRES, J. (1994): *Globalización e interdisciplinariedad: el currículum integrado*. Madrid. Morata.

HEM PARLAT DE:

- Projectes de treball.
- Interdisciplinarietat.
- Educació per a la interculturalitat.
- Formació inicial del professorat.

AUTORA

Laia Vives i Parés

Diplomada en educació primària
laia.vives.pares@gmail.com

Aquest article fou rebut a Guix: ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA el mes de maig de 2010 i acceptat el mes de juliol de 2010 per ser-hi publicat.